

CIG

**COUNCIL FOR
INCLUSIVE
GOVERNANCE**

IZGRADNJA ODRŽIVE SRPSKE ZAJEDNICE NA KOSOVU

**IZVEŠTAJ SA KONFERENCIJE
Beč, Austrija, Jul 2010. godine**

Savet za inkluzivno upravljanje

Njujork, 2010. godine

UVOD

Savet za inkluzivno upravljanje (*eng.* CIG) organizovao je okrugli sto na temu održivosti srpske zajednice na Kosovu, koji je održan u Beču, u Austriji, od 30. do 31. jula 2010. godine. Cilj sastanka bio je da se analiziraju trenutna strategija i politika političkog rukovodstva kosovskih Srba i srpske vlade i da se formulišu dodatne političke preporuke. Učesnici su bili predstavnici srpskih političkih stranaka i civilnog društva iz Beograda, kao i multietničkih opština sa Kosova. Sastanak je bio sastavni deo programa o budućnosti srpske zajednice na Kosovu finansiran uz svesrdnu podršku Ministarstva spoljnih poslova Švajcarske.

Učesnici diskusije analizirali su učinak dosadašnje politike i raspravljali o nizu kritičkih pitanja sa kojima se suočavaju Srbi na Kosovu. Razgovori su bili usredsređeni na pragmatične detalje sadašnje politike i načine kojima bi se moglo prilagoditi promenljivoj situaciji na terenu. U pogledu održivosti, učesnici su predložili učvršćivanje političkih snaga kosovskih Srba, rešenje problema paralelnih institucija u većinskim srpskim opštinama, kao i modifikaciju politike Beograda prema Srbima na Kosovu i decentralizaciju svojih političkih procesa, na taj način omogućavajući kosovskim Srbima veću ulogu u kreiranju politike. Takođe, učesnici su diskutovali o opštim pitanjima kao što su obrazovanje, zapošljavanje, političko učešće u javnom životu Kosova, kao i saradnja sa međunarodnim organizacijama.

U toku okruglog stola, postojao je generalni sporazum da su politika Vlade Srbije i većine kosovskih srpskih stranaka usredsređene na zaštitu viših nacionalnih interesa, teritorijalnog integriteta Srbije, a tek onda na probleme koji utiču na život Srba na Kosovu. Vlada Srbije treba da nastavi svoju političku borbu protiv proglašenja nezavisnosti Kosova, ali takođe treba da formuliše politiku i strategiju koje se isključivo bave pitanjima koja su ključna za budućnost Srba na Kosovu. Od proglašenja nezavisnosti Kosova, politička situacija je nestabilna što onemogućava stvaranje dugoročne političke strategije. Neki učesnici su smatrali da su akcije Beograda prema Kosovu u poslednje dve godine bile *ad hoc* reakcije na određene probleme, pre nego strateška politika podrške razvoju srpske zajednice. Predloženo je da sada kada je situacija donekle stabilizovana, Vlada Srbije, kao i srpske stranke na Kosovu, treba da prilagode svoju politiku usredsređujući se uglavnom na potrebe srpskog stanovništva. Ovakva politika bi takođe trebala da napravi jasnu razliku između nacionalnih interesa Srbije i lokalnih interesa kosovskih Srba.

Odnosi kosovskih Srba i kosovskih institucija kao i međunarodnih organizacija su neizbežno takođe bili tema diskusije. Dok je saradnja kosovskih Srba sa centralnim kosovskim institucijama smatrana manje hitnom, mnogi diskutanti apelovali su na Vladu Srbije da hitno pruži podršku saradnji sa lokalnim institucijama. Strategija “prihvatanja, ali ne priznavanja” institucija Kosova je predložena kao kompromisno rešenje za poboljšanje političke situacije kosovskih Srba, bez nanošenja štete borbi Srbije protiv proglašenja nezavisnosti. Saradnja sa međunarodnim organizacijama, uključujući one koje priznaju nezavisnost Kosova, kao što su Međunarodna civilna kancelarija i mnoge strane ambasade, je smatrana podjednako važnom.

Održane diskusije su ukazale da su kosovski Srbi zabrinuti da će u senci spora o statusu – mišljenje Međunarodnog suda pravde, rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija, kao i

debate o specijalnom statusu severnog dela Kosova – pažnja Beograda, Prištine i međunarodne zajednice na njihov položaj nastaviti da se umanjuje.

Ovaj izveštaj predstavlja mišljenja i stavove diskutantata, iako ne nudi kompletan pregled rasprave okruglog stola. Za sadržaj ovog izveštaja odgovaran je isključivo CIG.

PREPORUKE

Razvoj liderstva

Stvaranje autentičnog srpskog političkog rukovodstva kako bi se artikulisali i sproveli ciljevi srpske zajednice, a kada je to moguće, i integrisali u institucije Kosova kako bi se zaštitili interesi Srba iz unutrašnjosti.

Značajni dobici postignuti su u političkom razvoju kosovskih Srba, ali mnogo toga ostaje da se uradi kako bi se učvrstile strukture političkih partija i obezbedilo da izabrani predstavnici budu u mogućnosti da utiču na promene. Većina stranaka kosovskih Srba su ogranci političkih stranaka iz Beograda i bez ikakve stvarne moći donošenja odluka. One sa sedištem na Kosovu, kao što je Samostalna liberalna stranka, dobile su mali broj glasova u nizu izbora, uglavnom bojkotovanih od strane srpske zajednice, što im onemogućava da tvrde da imaju visok legitimitet birača. Prilično veliki broj političkih partija i njihovog agresivnog nadmetanja za relativno mali broj glasova, kao i njihove političke i ideološke razlike, dovele su do fragmentacije političkog spektra kosovskih Srba.

Proces političkog razvoja srpske zajednice nije pratio pravolinijski tok. Dok su kosovski Srbi uspeli da formiraju široku političku koaliciju, *Povratka*, u prvim post-konfliktnim izborima i da postanu treća po veličini politička sila u Skupštini Kosova, kasnije su se podelili na više manjih političkih partija suprotstavljenih ciljeva i prigovora na ličnoj osnovi. Pored toga, neprijateljstva između Albanaca i Srba, a posebno sukob iz 2004. godine, dovela su do potpunog bojkota kosovskih institucija od strane srpskih predstavnika. Ovakvo “deaktiviranje” Srba iz političkog procesa je bio jedan od glavnih činioca koji su doprineli slabljenju i rasipanju srpskih političkih snaga.

Nakon političkog bojkota i “deaktivacije” *Povratka*, Srbi na Kosovu uglavnom su bili predstavljeni putem ogranaka srpskih političkih partija, dominacijom Srpske radikalne stranke i Demokratske partije Srbije. Uprkos pokušajima raznih srpskih političara, povratak rukovodstva u okviru *Povratka* nije mogao da bude uspostavljen. Konkurentni politički interesi i sukobi između ogranaka političkih partija iz Srbije često su bili krivci za nesposobnost kosovskih Srba da ustanove legitimnog predstavnika svoje političke koalicije. Zbog ovih postojećih mimoilaženja čak i *Povratka* nikad nije postao homogeno telo. Glavni sporovi između stranaka u Beogradu često su bivali prenošeni na svoje ogranke na Kosovu.

Neophodno je da političke partije u Srbiji preispitaju ulogu svojih ogranaka na Kosovu. Kako bi se krenulo u pravcu kreiranja rukovodstva čija je baza na Kosovu, ovi ogranci partija treba da imaju više samostalnosti u donošenju odluka na lokalnom nivou, koji u najvećoj meri odražavaju potrebe kosovskih Srba. Ogranci političkih partija su uglavnom uključivani u zaštitu srpskih

nacionalnih interesa, a samo sekundarno, često bezuspešno, se bavili lokalnim pitanjima. Mnogi učesnici su takođe potvrdili da postoji nedostatak koordinacije i razumevanja između centrala stranaka i njihovih ogranaka. Lideri političkih stranaka u Srbiji više puta su izneli da žele da se njihovi predstavnici na Kosovu bave “lokalnim, a ne globalnim, problemima”.

Konsolidacija političkih partija kosovskih Srba je teška za ostvarivanje ukoliko ne postoji obaveza političkih partija u Beogradu i njihovih ogranaka na Kosovu, stranaka kosovskih Srba, kao i predstavnika Vlade Srbije odgovornih za pitanja Kosova, da usklade svoje političke ciljeve i da se usmere ka formiranju političke koalicije koja se bazira na Kosovu i koja će da predstavlja isključivo interese kosovskih Srba. Koraci neophodni ka postizanju tog cilja su promena uloga i zadataka stranačkih ogranaka beogradskih centrala kako bi se posebno bavili problemima lokalnih mesta; pokretanje rasprave svih političkih aktera na Kosovu da bi se formulisale zajedničke strategije, a u poslednjoj fazi, stvaranje političkog saveza koji bio učestvovao u izborima i predstavljao Srbe u institucijama.

U principu, srpske političke partije ne bi trebale da budu protiv ujedinjenog političkog stava svojih ogranaka na Kosovu, ali samo od njih nekoliko se očekuje da preuzmu inicijativu. Inicijativa bi trebala da se pokrene od strane samih kosovskih Srba. Partije kosovskih Srba treba prvo da se dogovore o okviru saradnje, da odrede nacrt svojih zajedničkih ciljeva, a zatim da Beogradu predstave svoj plan i da traže podršku. I stranačke centrale u Beogradu i kosovski Srbi bi imali koristi od političke koalicije kosovskih Srba: stranke u Beogradu bi imali koristi od udela kosovskih Srba, dok bi kosovski Srbi postali aktivan politički činilac na Kosovu.

Unapređenje stranačkih struktura i međustranačkih odnosa su preduslovi za uspešan politički savez. Nedovoljna komunikacija između stranaka i zapažanje da Beograd odlučuje o svemu doprineli su osećaju bespomoćnosti, na taj način krajnje obeshrabrujući ozbiljne domaće inicijative. Mnogi srpski političari sa Kosova su priznali da nisu dovoljno pokušali da sarađuju jedni sa drugima, i da zvanična politika usaglašavanja nikada nije bila predložena Beogradu.

Međunarodna zajednica bi takođe mogla da pomogne u konsolidaciji političkih struktura kosovskih Srba. Međunarodne organizacije na Kosovu treba da obezbede obuke za srpske političke stranke, da im pomažu u formulisanju platformi za političke partije i političke procese, i, kada je to moguće, da olakšavaju formiranje srpskog političkog saveza. Međunarodna zajednica bi mogla biti važan saveznik kosovskim Srbima u tome da se njihov glas čuje u političkim kosovskim institucijama i da ne bude preglasan i ignorisan za pitanja od važnosti. Dakle, oni treba da intenziviraju saradnju sa međunarodnom zajednicom i zatraže veću finansijsku i tehničku pomoć za poboljšanje kapaciteta političkih partija i opštinskih institucija u većinski srpskim opštinama.

U osnovi različite političke okolnosti Srba koji žive na jugu i onih koji žive na severu čine zajedničko srpsko političko rukovodstvo, koje bi predstavljalo čitavu srpsku zajednicu, nemogućim. Oni se suočavaju sa različitim problemima, i stoga, za sada, biće predstavljani od strane zasebnih rukovodstava. Mnogi očekuju da će do rešenja spora oko statusa interese severa zastupati Beograd. Rasprave o mogućoj podeli, razmeni teritorija, kao i poseban status za severni deo, čine integrisanja Srba na severu, kroz inicijative sa ciljem poboljšanja održivosti srpske zajednice na Kosovu, manje privlačnim. Stoga, bilo koja zajednička kosovsko srpska politička

snaga bi najverovatnije podrazumevala samo Srbe sa juga, u kratkoročnom periodu. Ipak, veliki broj učesnika okruglog stola složio se da je ovo dobro načinjen prvi korak.

Institucionalni razvoj

Konsolidovati lokalne institucije u većinskim srpskim opštinama i pronaći način da se ukloni institucionalno dupliranje.

Integracija kosovskih Srba u kosovske samoupravne institucije koje su bile uspostavljene nakon sukoba prošao je kroz neujednačen proces. Srbi su učestvovali u izborima i pridružili se institucijama, ali nisu bili u stanju da aktivno učestvuju u kreiranju i sprovođenju političkih procesa, uglavnom zbog post-konfliktnog međuetničkog neprijateljstva. Međutim, uspeali su da igraju ključnu ulogu u ovim institucijama i da poboljšaju stanje svoje zajednice. Na izborima 2004. godine, ogromna većina Srba bojkotovala je izbore i kosovske institucije u celini, ali paralelne institucije nisu stvorene. Ovo se sve promenilo nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, u februaru 2008. godine.

U maju 2008. godine, tri meseca nakon deklaracije, srpska vlada je organizovala svoje lokalne izbore na Kosovu i osnovala srpske opštinske institucije, poznate kao paralelne institucije, po prvi put nakon završetka sukoba. Iako su ove institucije služile svojoj svrsi u prethodne dve godine pružajući obrazovanje, dokumentaciju, zdravstvene usluge i raspodelu finansijske pomoći za kosovske Srbe, njihovo postojanje, po mišljenju većeg broja učesnika okruglog stola, je postalo problematično u nekim većinskim srpskim opštinama na jugu, sada kada su Srbi izabrali još jedan par institucija kroz solidan odaziv birača na kosovskim izborima.

Opštine sa srpskom većinom su premale da bi imale po dva para lokalnih institucija. Relativno visoko učešće Srba na lokalnim izborima u Partešu, Štrpcima, Klokotu, Ranilugu i Gračanici govori o povećanju nivoa legitimnosti kosovskih izabраниh lokalnih institucija i smanjenju uticaja paralelnih institucija. Međutim, samo eliminisanje paralelnih institucija nije preporučljivo, jer one i dalje igraju ulogu u pružanju pomoći Srbima. Moguće privremeno rešenje je da se paralelne institucije zamene onima u kojima bi radila profesionalna lica koja nisu politički izabrana i koja bi bila odgovorna za obavljanje službenih delatnosti.

Neki od učesnika su takođe predložili uključivanje predstavnika paralelnih institucija u rad kosovskih lokalnih institucija. Ovo bi bila dobitna kombinacija za obe strane. Predstavnici paralelnih institucija bi nastavili da služe svojoj zajednici, iako u drugačijem okviru institucija, i to bi bilo posebno važno sada kada efikasno funkcionisanje paralelnih institucija postaje sve teže. Izabrane kosovske opštinske institucije bi takođe imale koristi od predstavnika paralelnih institucija, jer bi postale efektivnije u reagovanju na potrebe svojih zajednica. Na okruglom stolu je postojala opšta saglasnost da bi iz ovakvog dogovora najveća dobit bila za lokalno stanovništvo.

Podrška Beograda za takvu inicijativu je od ključnog značaja. Beogradski zvaničnici zajedno sa predstavnicima lokalnih institucija treba da zajedno razgovaraju kako bi pronašli način da se udruže kapaciteti ovih institucija. Srbi u tim opštinama trebalo bi takođe sami da pokrenu takvu diskusiju kako bi pronašli prihvatljive modele funkcionisanja.

Paralelne institucije za uslužne delatnosti, sa juga, kao što su klinike, imaju teškoće u svom poslovanju. Predložen je određen vid integracije u širi kosovski zdravstveni sistem. U ovom trenutku, kada je skoro svako pitanje ispolitizovano, takva integracija nije moguća, ali rasprava o mogućim koristima ne bi trebalo više da bude tema koja se ne pominje. Nedostatak poverenja u kosovski zdravstveni sistem bio je pominjan kao glavna prepreka. Diskusije između predstavnika kosovskih zdravstvenih institucija i predstavnika klinika srpske zajednice treba da pronađu način da izgrade poverenje među svojim stanovništvem i da usluge svojih klinika i bolnica omoguće da budu dostupne svim građanima. Neki od učesnika su naveli da su Srbi u regionu Gnjilana morali da provode nekoliko sati u prevozu da bi stigli do klinika u gradovima u Srbiji zarad jednostavnih usluga, umesto što su mogli za nekoliko minuta vožnje da stignu do bolnice u Gnjilanu.

Obrazovanje je najteže pitanje: za Srbe na jugu, ne postoje visokoškolske ustanove. Najbliži fakultet na srpskom jeziku je u Mitrovici. Većina srpskih studenata studira na fakultetima van Kosova, a kako su objasnili neki od učesnika okruglog stola, oni se nikada ne vrate. "Imaju mnogo razloga da se ne vrate." Osim ako se sada ne stvore neke podsticajne inicijative, sindrom odliva mozgova će naneti štetu srpskoj zajednici. Gračanica je spomenuta kao održiva opština koja bi mogla da služi kao urbani centar za Srbe na jugu. Osnivanje nekoliko fakultetskih odeljenja je mogućnost, ali zahteva i posvećenost Prištine i međunarodne zajednice. Međutim, dugoročno gledano, kada obrazovanje postane manje politizovano, tada se mogu kreirati uslovi za srpske studente da pohađaju nastavu u kosovskim privatnim i državnim univerzitetima, naročito onim u kojima je jezik nastave engleski. Trenutno je u toku rasprava između Srba o obrazovanju, nekoliko ideja je predloženo, ali strategija još uvek nije pripremljena. Povratak izbeglica je bio pomenut kao faktor koji će doprineti poboljšanju obrazovnih ljudskih resursa.

Institucionalni razvoj je od ključnog značaja za održivost srpske zajednice. Kosovski Srbi ne mogu previše dugo da se oslanjaju na socijalnu pomoć iz Srbije, jer to nije održiva strategija ni za kosovske Srbe ni za Srbiju. Ta sredstva treba koristiti da se ojačaju institucije koje utiču na kreiranje poslovnih mogućnosti i podsticaja za Srbe da ostanu i žive na Kosovu.

Politika Beograda

Očekivana promena politike o Kosovu od strane Beograda treba da odražava pragmatično razmišljanje kosovskih Srba.

Politika demokratskih društava i onih koji su u procesu demokratizacije u značajnoj meri odražava prioritete javnog mnjenja. Tvrd stav Beograda prema Kosovu, nakon proglašenja nezavisnosti, odslikava raspoloženje javnog mnjenja Srbije i Srba na Kosovu. Međutim, sada postoje nagoveštaji da se mišljenje kosovskih Srba menja u pravcu rešavanja problema na pragmatičan način, naročito kad se radi o pitanjima koja su od suštinske važnosti za održivi razvoj. Prilično veliki odaziv Srba na Kosovu na nedavnim lokalnim izborima u Partešu, Štrpcu i Gračanici ukazuje da Srbi južno od Ibra imaju naklonost ka pragmatičnoj politici. Međutim, Srbi na severu takođe podržavaju uspostavljanje vladavine prava i institucija koje to sprovode.

“Prosjak ne može biti onaj koji bira.” Ovaj kliše ilustruje odnos između Beograda i kosovskih Srba. Kosovski Srbi oslanjaju se na Beograd za svoja egzistencijalna pitanja i veruju da ih taj odnos sprečava da budu otvoreni i iskreni sa beograskim političarima u vezi sa onim što je potrebno da se uradi. U takvim situacijama, govoriti svom “snadbevaču” ono što on želi da čuje je bolje nego biti iskren. Pored ovakvog zavisnog odnosa, emotivna odanost Beogradu je takođe jaka. Jedan od učesnika je izneo da iako je pristupio kosovskim institucijama, on će uvek smatrati Srbiju svojom zemljom. Većina učesnika navela je da pragmatizam treba da bude primenjen prilikom rešavanja lokalnih problema.

Politička promena bi trebala da počne menadžmentom fondova: ono što je neophodno su poboljšano upravljanje fondovima i njihova transparentnost. Takođe, više sredstava bi trebalo da se usmeri ka obrazovanju i institucionalnom razvoju. Odluka Beograda da ukine gradonačelnike kosovskih opština koje nemaju značajno srpsko stanovništvo je, prema mišljenju nekoliko učesnika, bila pozdravljena od strane srpske populacije.

Kosovski Srbi, koji su bili učesnici okruglog stola, naveli su da bi Beograd trebao da ih aktivno uključi u process izrade političke strategije o Kosovu. “Mi samo dobijamo preporuke i uputstva, i postajemo izvršioци istih. Mi takođe treba da budemo deo artikulisanja tih preporuka i instrukcija.” U toku okruglog stola postojala je opšta saglasnost da Srbija ne treba da prizna nezavisnost Kosova, ali da je neophodna integracija Srba u institucije Kosova, bar u one lokalne. Neki od učesnika su izjavili da, za razliku od Srba na severu, za Srbe na jugu je saradnja sa kosovskim institucijama neophodna i, na duže staze gledano, neizbežna. Pre nego što se to desi, to bolje.

Zvanična politika Beograda protivi se komunikaciji i uspostavljanju saradnje sa kosovskim institucijama. Neki od učesnika su naveli da je glavna i najvidljivija žrtva odsustva politike saradnje sa Prištinom zajednica kosovskih Srba južno od Ibra. “Kosovski Srbi na jugu se nalaze u unakrsnoj vatri između Beograda i Prištine.” Moguće je za Srbe da saraduju sa kosovskim institucijama o pitanjima egzistencije, bez kompromitovanja beogradske zvanične politike o Kosovu. Strategija koja omogućava Srbima da učestvuju u kosovskim institucijama, a pritom da ne podriva borbu Srbije za Kosovo, je ono što bi trebalo da se formuliše. A ovo pitanje ne mora da čeka dok se ne pronađe rešenje između Beograda i Prištine. “Kosovski Srbi će biti manjina čak iako Kosovo ostane deo Srbije. Dakle, pitanje srpske integracije ili odsustva integracije ne mora da čeka rešenje između Beograda i Prištine.”

Nagoveštaji da Beograd reaguje na ove pragmatične želje kosovskih Srba postoje. Iako Beograd nije podržavao učešće Srba na lokalnim izborima u Partešu, nisu preduzete nikakve mere protiv novoizabranih lokalnih zvaničnika. Neki od učesnika su rekli da su u komunikaciji sa raznim zvaničnicima u Beogradu kako bi se pronašli načini podrške. Drugi predlog je bio da se izgrade novi kanali komunikacije između političkih elita u Srbiji i Kosovu kako bi se delile i analizirale važne informacije. “Da bi se donele prave odluke, potrebno je imati validnu informaciju, a kosovski Srbi su najbolji partner Srbiji za pružanje toga.”

Beograd takođe može da pomogne u smanjivanju političkih razlika između Srba na severu i onih na jugu. Srbi sa severa treba da bolje razumeju da je situacija Srba na jugu komplikovanija i da se Srbi tamo oslanjaju na kosovsku Vladu za mnoge usluge, uključujući struju, registraciju vozila

i bezbednost. Pitanje moguće podele takođe treba da bude razjašnjeno: Srbi na jugu veruju da podela nije dobra opcija jer ostavlja više od polovine kosovskih Srba unutar “države Kosovo”. Veruje se da oko 60% kosovskih Srba živi južno od Ibra. Oni strahuju da podela može dovesti do njihovog masovnog raseljavanja.

ZAKLJUČAK

Iako je unutrašnje angažovanje širokog spektra kosovskih Srba preduslov za konsolidovanje političkog rukovodstva i jačanje institucija, politička pomoć Beograda ostaje od ključnog značaja. Uloga Beograda je neophodna naročito u rešavanju pitanja paralelnih institucija u većinski srpskim opštinama na jugu. Opštine Gračanica, Štrpce i Parteš imaju dva para institucija, gde i jedne i druge tvrde legitimet od strane naroda. Iako su postignuti određeni privremeni međusobni sporazumi da neće biti međusobnog ometanja rada, potencijal za buduće sporove na štetu srpskog stanovništva i dalje ostaje. Učesnici okruglog stola su predložili da dugoročno rešenje treba da odražava interes građana ovih opština. Interes opština je da imaju one institucije koje su bolje pozicionirane kako bi se unapredili interesi stanovništva.

Kosovski Srbi predložili su da bi imajući u vidu činjenicu da Beograd nema kontrolu nad teritorijom Kosova to pomoglo formulisanju pragmatične i sprovodljive politike. Mnoge političke odluke srpske vlade u prethodne dve godine nisu uzele u obzir ovu činjenicu, i kao rezultat toga, dokazale nemogućnost svoje praktične primene. Utvrđivanjem politike koja bi najpodobnije odgovorila potrebama srpske zajednice, beogradski zvaničnici i kosovski Srbi trebali bi da sprovedu zajedničku analizu dosadašnje politike i političkih izbora, da ispitaju prepreke pri njihovom sprovođenju i da ustanove učinak institucija zaduženih za sprovođenje ove istih. Cilj takve politike je da se modifikuje određena politika i da se poboljša efikasnost institucija.

Učesnici okruglog stola su se složili da Beograd i Priština treba da bliže sarađuju kako bi stvorili jasnu i doslednu strategiju podrške održivosti srpske zajednice na Kosovu. Njihova definicija održivosti podrazumeva politički i institucionalno jaku srpsku zajednicu koja je sposobna da sama brani svoje interese.

UČESNICI

Abecedni raspored

Nenad Cvetković, Građanska inicijativa Zavičaj, Parteš
Oliver Ivanović, Vlada Republike Srbije, Beograd
Dusan Janjić, Forum za etničke odnose, Beograd
Vesna Jovanović, Socijaldemokratska partija, Parteš
Bratislav Nikolic, Samostalna liberalna stranka, Štrpce
Nebojsa Perić, Grupa građana Vidovdan, Gračanica
Vesna Pešić, Liberalno-demokratska partija, Beograd
Slobodan Petrović, Samostalna liberalna stranka, Priština
Nenad Radosavljević, Radio/TV Most, Leposavić
Živojin Rakočević, Novinar, Čaglavica
Bojan Stojanović, Samostalna liberalna stranka, Gračanica
Momčilo Trajković, Srpski pokret otpora, Gračanica
Rada Trajković, Evropski pokret Srba, Gračanica
Ivan Vejvoda, Balkanski fond za demokratiju, Beograd
Lukas Beglinger, Ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske
Shpetim Gashi, Savet za inkluzivno upravljanje, Njujork
Alex Grigorev, Savet za inkluzivno upravljanje, Njujork
Norbert Ruetsche, Ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske
Caroline Tissot, Ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske